

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 27-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2023 оны 04 дүгээр сарын 27-ны өдөр, Пүрэв гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга	I
Хуралдааны товч тэмдэглэл:	2-13
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	13-115
<hr/>	
1.Монгол Улсын эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээний сангийн зарлагын 2023 оны төсвийн тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Монголбанк 2022.12.30-ны өдөр ирүүлсэн/	14-30
2.Төмөр замын тээврийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	30-35
3.Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	35-40
3.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	40-64
5.Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэлийг хэлэлцэх /Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос 2023.03.29-ний өдөр ирүүлсэн/	64-105
6.Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны тайлан /Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос 2023.03.29-ний өдөр ирүүлсэн/	105-115

**Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганы
04 дүгээр сарын 27-ны өдөр /Пүрэв гараг/-ийн нэгдсэн
хуралдааны товч тэмдэглэл**

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар ирц, хэлэлцэх асуудлын дарааллыг танилцуулж, хуралдааныг даргалав.

Хуралдаанд ирвэл зохих 73 гишүүнээс 47 гишүүн хүрэлцэн ирж, 64.4 хувийн ирцтэйгээр хуралдаан 10 цаг 13 минутад Төрийн ордны “Их хуралдай” танхимд эхлэв.

Томилолттой: Ц.Анандбазар, Т.Аубакир, Б.Баттөмөр, Б.Баярсайхан, Б.Бейсен, Д.Ганбат, Г.Дамдинням, Б.Дэлгэрсайхан, Ц.Мөнх-Оргил, Ц.Мөнхцэцэг, М.Оюунчимэг, Ч.Ундрал, Ч.Хүрэлбаатар, Д.Цогтбаатар, Л.Энх-Амгалан;

Чөлөөтэй: Н.Алтанхуяг, Г.Амартүвшин, Ё.Баатарбилэг, Л.Оюун-Эрдэнэ;

Эмнэлгийн чөлөөтэй: Д.Өнөрболор, Б.Саранчимэг, Ц.Сэргэлэн;

Хоцорсон: С.Амарсайхан-3 цаг 37 минут, С.Батболд-4 цаг 09 минут, Х.Болорчулуун-16 минут, Л.Мөнхбаатар-34 минут, Ц.Туваан-54 минут, С.Чинзориг-36 минут.

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адьяаа, Б.Пүрэвдорж нараас албан бичиг ирүүлсэн боловч үгээ татсан болохыг мэдэгдэв.

Нэг.Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.11.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга С.Цогтгэрэл, Сангийн яамны Татварын бодлогын газрын дарга Б.Тэлмүүн, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны ахлах шинжээч Н.Жамъянхүү, “Монголын эрх зүйн судалгаа хөгжлийн төв” Төрийн бус байгууллагын хуульч, судлаач Р.Лхагвабаяр нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, мөн газрын Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх Ц.Баянмөнх, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Эдийн засгийн байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Д.Мягмарцэрэн, референт Г.Баярмаа нар байлцав.

Төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Эдийн засгийн байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг танилцуулав.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж, П.Анужин, Ж.Чинбүрэн, Г.Мөнхцэцэг, Ц.Даваасүрэн нарын тавьсан асуултад ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг, Эдийн засгийн байнгын хорооны дарга Ц.Цэрэнпунцаг, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ нар хариулж, тайлбар хийв.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн анхны хэлэлцүүлэгээс Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн гишүүн Б.Пүрэвдорж ажлын 5 өдрийн завсарлага авах тухай мэдэгдэж, уг асуудлаар 1 өдрийн завсарлага өгөв./11:12/

Уг асуудлыг 11 цаг 13 минутад хэлэлцэж дуусав.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

2023 оны 04 дүгээр сарын 27-ны өдөр,
Пүрэв гараг Төрийн ордон “Их
хуралдай” танхим 10 цаг 08 минут.

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Г.Занданшатар: Улсын Их
Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын
ээлжит чуулганы 4 дүгээр сарын 27-ны
өдрийн нэгдсэн хуралдаан нээснийг
мэдэгдье ээ.

Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар
хэлэлцэх асуудлыг танилцуулъя. 6 асуудал
хэлэлцэнэ.

1. Аялал жуулчлалын тухай хуулийн
шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт
өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн
анхны хэлэлцүүлгийг явуулна. Зарчмын
зөрүүтэй 96 саналтай юм байна.

Хоёрт, Төмөр замын тээврийн
тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын
төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн
хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг
явуулна. Зарчмын зөрүүтэй 36 саналтай
юм байна.

Гуравдугаарт, Хууль
тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт,
өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн
анхны хэлэлцүүлгийг явуулна. 16 Зарчмын
зөрүүтэй саналтай.

Дөрөвдүгээрт, Төрийн болон орон
нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил,
үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн
шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт
өргөн мэдүүлсэн төслүүдийн анхны
хэлэлцүүлгийг явуулна. Зарчмын зөрүүтэй
30 саналтай.

Тавдугаарт, Монгол Улсын Монгол
Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын
талаарх 22 дахь илтгэлийг хэлэлцэнэ. 6
дахь ХЭҮК-ын эрүү шүүлтээс урьдчилан
сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний
Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үйл
ажиллагааны тайланг хэлэлцэнэ ээ.

Энэ Хууль зүйн байнгын хорол
оруулж ирсэн юм байна.

Хэлэлцэх асуудалтай холбогдуулж
дараалал, асуудлыг хойшлуулах, дараалал
өөрчлөх, асуудал нэмэх горимын саналыг
Улсын Их Хурлын гишүүн Адьшаа,
Пүрэвдорж нараас албан бичиг ирүүлсэн
боловч үгээ татсан болохыг мэдэгдье.
Энэ чинь протоколд тусгагдах ёстой
байх.

Ингээд хэлэлцэх асуудалдаа орёё.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн
шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт
өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн
анхны хэлэлцүүлгийг явуулна.

Төслийн анхны хэлэлцүүлгийг
явуулсан талаарх Эдийн засгийн байнгын
хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их
Хурлын гишүүн Хассуурийн Ганхуяг
танилцуулна аа.

Индэрт урьж байна аа.

Г.Занданшатар: Улсын Их
Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Х.Ганхуяг: Монгол Улсын Засгийн
газраас 2022 оны 11 дүгээр сарын 28-ны
өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн
Аялал жуулчлалын тухай хуулийн
шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт
өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн
хэлэлцэх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурлын
2022 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн
чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн
шийдвэрлэж төслүүдийг анхны

хэлэлцүүлэг бэлтгүүлэхээр Эдийн засгийн байнгын хороонд шилжүүлсэн.

Эдийн засгийн байнгын хорооны 2023 оны 1 дүгээр сарын 17-ны өдрийн 3 дугаар тогтоолоор Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ганхуягаар ахлуулж, гишүүдэд Адьяа, Булгантуяа, Доржханд, Оюунчимэг нарын бүрэлдэхүүнтэй байгуулан ажиллалаа.

Байнгын хороо 2023 оны 4 дүгээр сарын 25-ны өдрийн хуралдаанаараа Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.10 дахь хэсэгт заасны дагуу дээрх хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулж, дараах санал, дүгнэлтийг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж байна аа.

Байнгын хорооны хуралдаанаар төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед ажлын хэсгээс бэлтгэсэн зарчмын зөрүүтэй санал тус бүрээр хэлэлцээж хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар дэмжлээ.

Үүнд:

Төслийн зарим нэр томъёог Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагаас баталсан нэр, томъёог тодорхойлж, тайлбартай нийцүүлэн өөрчлөх. Жуулчны үйлчилгээ үзүүлэгч иргэний үйл ажиллагааг нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал болгон өөрчлөн найруулж тус жуулчлал нүүдэлчдийн соёл ахуй зан заншлыг танилцуулан сурталчлах. Зочны гэрээр болон ердийн хөсгөөр үйлчлэх аялал жуулчлалын дагалдах бүтээгдэхүүн үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг хамааруулж нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлалын эрхлэгч эрх бүхий байгууллагаас баталсан техникийн зохицуулах стандартыг үйл

ажиллагаандаа мөрдөх тодорхой газар нутгийг тогтвортой аялал жуулчлалын чиглэлээр хөгжүүлэх гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татах, дэмжих байгаль түүх, соёлын, өв, аялал жуулчлалын нөөцийг хамгаалах аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх зорилгоор улсын газар зохион байгуулалт ерөнхий төлөвлөгөөнд үндэслэн орон зайн зохистой төлөвлөлт бүхий аялал жуулчлалын бүстэй байх. Тус бүсэд аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа газар ашиглалттай холбогдох техникийн зохицуулалт, стандартыг мөрдөх, түүнд нийцсэн менежментийн төлөвлөгөөтэй байх.

Аялал жуулчлалын мэргэжлийн холбоо нь түр оператор, аяллын агент, аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага, жуулчны хөтөч, тайлбарлагч нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал эрхлэгчдийн нэгдэл бүхий аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд оролцогчдын сургалт, зөвлөгөө, мэдээлэл мэргэжлийн арга зүйгээр хангах, аялал жуулчлалын байгууллага, ажилтныг баримтлах мэргэжлийн ёс зүйн дүрмийг боловсруулж батлах үндсэн чиг үүрэг бүхий ашигийн төлөө бус нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд байх.

Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, аялал жуулчлалын бүс болон улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт аялал жуулчлалын эргэлт, байгаль орчны даацыг үндэслэн отоглох цэгээ байршуулан байршлыг тогтоох.

Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх санд төвлөрүүлэх орлогын эх үүсвэр тодорхойгүй тул тусгай сан байгуулах шаардлагагүй гэж үзэн төслөөс уг сантай холбоотой зохицуулалтыг хасах. Үүнтэй холбогдуулан дээрх хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн

төслийг хууль санаачилсанд буцаах, Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтны тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг хууль санаачлагчид нь буцаах, Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлүүлэх оруулах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн дөчдүгээр зүйлийг баримтлан Зөвшөөрлийн тухай хуульд нийцүүлж боловсруулах гэсэн зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллуудыг бэлтгэснийг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжлээ.

Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүн Ганибал Энхтүвшин нар зарчмын зөрүүтэй саналын томъёололтой холбогдуулан аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан, жуулчны хөтөч, тайлбарлагч, отоглох цэг, бүс нутгийн болон хил орчмын аялал жуулчлалын талаар, аялал жуулчлалын салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрхэн татах талаар асуулт асууж хариулт авсан болно. Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Байнгын хорооны санал, дүгнэлт зарчмын зөрүүтэй саналуудыг та бүхэнд хүргүүлсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Эдийн засгийн байнгын хорооны санал, дүгнэлт зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллуудыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээс хүсэж байна.

Баярлалаа. Байнгын хорооны гаргасан санал, дүгнэлттэй холбогдуулж

асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд байна уу? Жигжидсүрэнгийн Чинбүрэн Гомпилдоогийн Мөнхцэцэг гишүүн нараар тасаллаа.

Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн асуулт асууна.

Б.Пүрэвдорж: Ерээд он 2000 оны дунд хүртэл ер нь бол агнуурын асуудал бол нэг капитализмын зарчмаар буюу хэн илүү мөнгө төлсөн нь явдаг ийм одоо байсан. Тэгээд үүнийг нь хуулиар зохицуулж бас яг тухайн орон нутагт агнуурын бүс нутгийг гаргаад тэр бүс нутагтаа тодорхой менежментийн үйл ажиллагаа явуулж нөхөрлөл орон нутгийн одоо хүмүүсийг оролцуулсан ийм одоо нөхөрлөл бас хоршоодыг болон бусад одоо бүтцийн байгууллагыг байгуулж ингэж явсан. Тэгээд үүний үр дүнд бол агнангаа ан амьтнаа одоо хамгаалах ийм одоо боломжийг бий болгосон. Өөрөөр хэлбэл орон нутгийн иргэд янз янзын бухимдалгүй болсон. Гаднын хүн ирээд нэг тийм хамгийн сайн одоо аргал тэхийг нь буудаад явчихдаг биш тэр хүмүүс өөрсдөө бас үр ашиг хүртэнгээ дээрээс нь тэр нөхөрлөлдөө оролцсон тэр ан амьтнаа хамгаалах, өвс тэжээл хүргэх, тэгээд л одоо идэш ууштай л байвал тэр ан амьтан чинь л эвэр нь ургаад л илүү сайн одоо ан болж хувирдаг л байхгүй юу даа.

Тэгэхээр энэ бүх зүйлийг хийгээд явж байсан энэ тогтолцоог бас яг энэ анхны хэл анхны одоо хувилбараар бол энэ хуулийн төслийн анхны хувилбараар шууд дуудлага худалдаанд оруулаад л хэн их төлбөр төлдөг нь ангаа агнадаг ийм одоо нөхцөл рүү оруулж ирсэн. Тэгэхээр энэ бол одоо болохгүй. Яагаад гэвэл буудаад буудаад л явчихна тэгээд ерөөсөө тэр анг хайрладаг хамгаалдаг тэр хүнгүй болчихоор чинь сайныг шилж, сонгож буудаад л ингээд л явчихаар нөгөө ан амьтан чинь ховордож байгаа нөхцөлд нөгөө одоо менежмент энэ тэр байхгүй болоод ангаа өсгөдөг хамгаалдаг энэ зүйл

маань одоо байхгүй болчих ийм хувилбар луу орж байсан.

Тийм учраас би энэ хуулийн төслийн ажлын хэсгийн ахалж байсан Ганхуягт бас энэ талаар бас нэлээн сайн хэлж ер нь бол энэ агнангаа хамгаалах энэ зарчим бол одоо энэ агнуурын энэ одоо бизнест бол сайнаар нөлөөлөх илүү сайн антай болох ийм одоо боломжийг л бий болгоно гэж үзсэн юм л даа. Тэгэхээр яг энэ асуудлаар яаж яаж энэ хууль дээр орсон бэ?

Дээрээс нь Зөвшөөрлийн хуулийн тэр зохицуулалттайгаа яаж зохицуулж өөрчилсөн бэ гэдэг энэ асуудлаар асуулт асууя.

Г.Занданшатар: Байнгын хороо уул нь хариулах ёстой шүү дээ. Бат-Өлзийн Бат-Эрдэнэ сайд БОАЖ-ын сайд, ажлын хэсэг хариулна. Хариулахын өмнө түр байж байгаарай.

Зочид танилцуулъя.

Улсын Их Хурлын гишүүн Батсүхийн Саранчимэгийн урилгаар нийслэлийн БЗД-ийн ерөнхий боловсролын Амгалан цогцолбор сургуулийн 9-ийн ангийн сурагч багш нар Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна. Тэгээд эрхэм хүндэт сурагчид та бүхэндээ сурлагын өндөр амжилт сайн сайхныг хүсэн ерөөе өө.

Бат-Өлзийн Бат-Эрдэнэ сайд хариулна.

Ажлын хэсгийг танилцуулъя. Бат-Өлзийн Бат-Эрдэнэ БОАЖ-ын сайд, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны ТНБД Сүхбаатарын Цогтгэрэл, Сангийн яамны Татварын бодлогын газрын дарга Бямбарагчаагийн Тэлмүүн, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны ахлах шинжээч Нармандахын Жамъянхүү, Монголын эрх зүй судалгаа хөгжлийн төвийн төв ТББ-

ын хуульч, судлаач Ринченпүрэвийн Лхагвабаяр.

Бат-Өлзийн Бат-Эрдэнэ сайд хариулна. 81.

Б.Бат-Эрдэнэ: Пүрэвдорж гишүүний асуултад хариулъя. БОАЖ-ын сайд Бат-Эрдэнэ.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийг Засгийн газраас өргөн барихдаа ан агнууртай холбоотой заалтыг бол өргөн барьсан. Хэлэлцүүлгийн явцад бол Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор бол төслийг хууль санаачлагчид буцаах ийм шийдвэр гарсан. Таны асуусан асуулт бол 2022 оны 6 сарын 17-ны өдөр батлагдсан. 2023 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс хэрэгжих зөвшөөрлийн тухай хуулиар бол дуудлага худалдаа сонгон шалгаруулалтыг 5, 6 дугаар зүйл дээр бол хуульчилж өгсөн байгаа.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.18, 1.23 гээд энэ ан агнууртай холбоотой ялангуяа тусгай зориулалтаар агнуурын амьтныг агнах барих үйлдвэрлэлийн зориулалтаар агнуурын амьтныг агнах барих гэдэг заалт бол Зөвшөөрлийн тухай хуульд 2022 оны 6 сарын 17-ны өдөр орсноор 2023 оны 1 сарын 1-ээс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн. Хуучин бол яах вэ яг өргөн баригдаад юу? Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдахдаа бол тухайн сум, дүүргийн Засаг дарга зөвшөөрөл олгохоор байсныг бол 2023 оны 1 сарын 6-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр бол аймаг, нийслэлийн Засаг дарга олгохоор хуульчилж өгсөн байгаа.

Г.Занданшатар: Ажлын хэсэг Хассуурийн Ганхуяг гишүүн гүйцээж хариулъя.

Х.Ганхуяг: Зөвшөөрлийн тухай хууль 2022 оны 6 сард батлагдсан байгаа. Зөвшөөрлийн хуулийн ажлын хэсэг

Пүрэвдорж гишүүн маань бас хамт орж ажилласан байгаа. Мааш одоо либералчилсан ийм хууль байгаа. Энэ хуулиар бол бид нар 23 төрлийн төрийн нийтийн өмчтэй холбоотой зөвшөөрлийг дуудлага худалдаа сонгон шалгаруулалтаар явуулахаар хуульчилж оруулж өгсөн байгаа.

Тэгээд 2022 оны 11 сарын 6-ны өдөр Засгийн газраас яг тэр зөвшөөрлөөсөө яг энийг нэг нь дуудлага худалдаагаар явуулъя энийг нь сонгон шалгаруулалтаар явуулъя гэдгээр бол өргөн барихдаа бол ялгаж оруулж ирсэн. Тэгээд ан амьтантай холбоотой асуудлуудыг болохоор дуудлага худалдаагаар орохоор орж ирсэн байгаа. Гэхдээ дуудлага худалдаагаар оруулна гэдэг маань Засгийн газар нь тухайн жилдээ даац нөөц хэмжээгээ тодорхойлоод аль бүс нутгаас хэдийг юуг гэдгээ тогтоогоод тэгээд тэр тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нь одоо тэдэн насны ийм янгирог агнаж гэдэг юм уу иймэрхүү байдлаар тогтоогоод явахаар хуульд бол туссан байгаа шүү. Баярлалаа.

Г.Занданишатар: Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн. Пүрэвдорж гишүүн тодруулж асууя. 1 минут.

Б.Пүрэвдорж: Тэгээд наадах Зөвшөөрлийн хууль дээрх тэр нөгөө дуудлага худалдаагаар одоо энэ ан амьтны асуудлыг шийдвэрлэнэ гэдэг чинь үлдчихээр тэгээд анхан шат хууль санаачлагчид нь буцаагчигсан байна шүү дээ. Ан агнуурын тухай хуулийг. Тэгээд энийгээ яаж оруулах гэж байгаа юм, яаж шийдэх гэж байгаа юм. Би бол дахиад нэг өөр асуудлаар л шийдэх ийм хувилбар л та нар сонгохгүй бол наадах чинь тэгээд бүүр нөгөө нэг энэ ан агнуурын энэ олон нөхөрлөл энэ олон жил явсан сайн зүйлийг бүгдийг нь нураах ийм нөхцөл байдал руу оруулж байна шүү дээ. Наадах чинь дуудлага худалдаагаар мөнгө цохисон хүн л энд тэнд очоод буудаад байна. Нөгөө

хүмүүст нь ямар ч үр дүн байхгүй нөгөө наадах ан агнуурын систем чинь бүгдээрээ нуран унаж байна шүү дээ.

Энийгээ яаж зохицуулах юм бэ? Та нар тодорхой биш хариулт өгөөд байна шүү дээ.

Г.Занданишатар: Байхгүй юмыг мэдрэмжээрээ бүтээгээд хуульд суулгана гэж байхгүй л дээ. Байхгүй хууль дээр байхгүй л бол байхгүй шүү дээ. Бат-Эрдэнэ сайд хариулъя. 81. Хассуурийн Ганхуяг гишүүн.

Х.Ганхуяг: Энэ дуудлага худалдаатай холбоотой асуудал бол дуудлага худалдаагаар явах уу, сонгон шалгаруулалтаар явах уу гэдэг асуудлыг бол Засгийн газрын түвшинд тухайн яам нь төрийн захиргааны төв байгууллага шийдээд оруулчихсан гэсэн үг 2022 оны 11 сард оруулж ирсэн. Тэрэн дээр ажлын хэсэгт нь та өөр гишүүнээр байсан. Пүрэвдорж гишүүн ээ. Тэгээд энд чинь хоёулаа хамт ажлын хэсэг дээр сууж байгаад батлаад явуулсан шүү дээ. Дуудлага худалдаа муу юу, сайн уу ямар зарчмаар сонгох вэ гэдэг бол энэ бол төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх бүхий асуудал гэж харж байгаа.

Яагаад сонгон шалгаруулалт болохгүй байна яагаад дуудлага худалдаагаар явсан бэ гэдэг энэ дээр бол яам хариулах ёстой байх. Гэхдээ энэ бол нөгөө шударга өрсөлдөөний зарчимд бол нийцнэ гэж харж байгаа. Энэ дуудлага худалдааны орлогын энэ чинь 40 хувь билүү, 80 хувь нь тухайн орон нутагт үлдэж байгаа.

Зочид танилцуулъя. Улсын Их Хурлын гишүүн Чимэдийн Хүрэлбаатарын урилгаар Увс аймгийн музейн ажилтнууд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна аа. Та бүхэнд сайн сайхныг хүсье ээ.

Одоо Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн асуулт асууна.

П.Анужин: Аялал жуулчлалын хуулийн шинэчилсэн найруулга гээд 33 зүйлтэй хууль байна. Тэгээд өнөөдөр бараг ерэн хэдэн зарчмын зөрүүтэй санал хураана гэж байгаа юм. Тэгээд 33 зүйлтэй хууль дээр ерэн хэдэн зарчмын зөрүүтэй санал оруулж ирэхээр энэ хууль чинь үлдэж байгаа юм уу? Тэгэхээр энийгээ ажлын хэсэг нь татаж юм уу өөрсдөө энэ цэгцэлж оруулж ирэхгүй юм уу? Яг ямар учиртай зарчмын зөрүүтэй санал юм бэ? Энэ 70 орчим нь Үндсэн хуультайгаа холбоотой юм байна 20 дагалдах хуультайгаа холбоотой. Гэхдээ ийм зүйл байх юм уу? ийм хууль гэж одоо байж болдог юм уу?

Г.Занданшатар: Хассуурийн Ганхуяг гишүүн.

Х.Ганхуяг: Зарчмын зөрүүтэй олон санал гарсан. Тэгэхдээ энэ бол нөгөө яаралтай горимоор Засгийн газраас өргөн барихдаа бас зарим нэг зүйлээ орхигдуулсан дутуу дулимаг хийсэн юмнууд бол гарсан юм шиг байгаа юм тэгээд тийм учраас ажлын хэсэг дээр бол тухайн үеийн төрийн захиргааны төв байгууллагаас бол мэдээллүүдээ сайн аваад нэмж 2, 3 судалгаа хийлгэсэн. Тэгээд тийм ч учраас энэ дээр бол зарчмын зөрүүтэй саналууд бол орж ирсэн байгаа. Хууль санаачлагчид нь буцааж бол болно. Буцаахад бол асуудал байхгүй. Энэ Байнгын хороон дээр хүртэл энэ асуудал яригдсан. Гэхдээ асуудал нь юу вэ гэхээр энэ нөгөө нэн яаралтай горимоор орж ирсэн буюу Засгийн газар аялал жуулчлалын жил гээд зарлачихсан байж байгаа. Хууль нь батлагдаагүй байгаа. Тэгээд энэ аялал жуулчлалын энэ сезон нь эхэлчихсэн байж байна. Одоо 4 сараас эхлээд явж байна. Буцаах шиг амархан юм байхгүй ээ. Тийм та бүхний эрх бүхий асуудал. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Бат-Эрдэнэ сайд хариулъя. Энэ 43 зүйлтэй хууль дээр 96, Үндсэн хууль дээр нь 70 санал өөрчлөгдөх гэж байна. Хуулийг одоо яаж боловсруулж оруулж ирсэн юм бэ хуулийн чанар 81. Буцаагаад дахиж сайжруулж орж ирэх юм уу гэж асуугаад байна шүү дээ?

Б.Бат-Эрдэнэ: Анужин гишүүний асуултад хариулъя.

Анх 2022 оны 4 дүгээр сард энэ хуулийг хэлэлцэх шинэчилсэн найруулгын асуудал дээр бол хэлэлцүүлгүүдийг албан ёсоор эхлүүлсэн. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх үндэсний хороо байгуулагдсанаар дэд ажлын хэсгүүд гарсан. Дэд ажлын хэсгүүд дээр бол аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх яг энэ хууль хуулийн ажлын хэсгийг бол тусад нь байгуулсан. Тэнд бол тодорхой хэмжээний өөрчлөлтүүд орсон. Үүний дараагаар болбол өргөн баригдсан, өргөн баригдсаны дараагаар болбол Булгантуяа гишүүн анх энэ ажлын хэсгийг ахалж дэд ажлын хэсгийг байгуулж хэлэлцэгдсэн байгаа. Үүний дараагаар бол Булгантуяа гишүүн сайд болсонтой холбогдуулж ажлын хэсгийн ахлагчийг одоо мөн сольж Хассуурийн Ганхуяг гишүүн ахалж ажилласан.

Энэ явцад бол аялал жуулчлалын компаниуд бол тодорхой хэмжээнд өөрсдөө энэ хууль дээр орж ажиллах ийм саналыг тавьснаар энэ дээр бол бас тодорхой хэмжээний ажлын хэсэг дээр гарсан болон одоо хэлэлцүүлгийн шатанд явсан өөрчлөлтүүдийг бол олонхын саналаар тусгаж өгсөн байгаа. Ер нь бол энэ аялал жуулчлалын компаниуд энэ дээр маш сайн оролцож өөрсдийн одоо бас гар бодол оюун сэтгэл оролцсон ийм хууль болж байгаа гэж ойлгож байгаа.

Г.Занданшатар: Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн тодруулж асууя.

П.Анужин: Сайдаа энэ хуульд хэн ямар гар бие оролцсоныг бол би энд яриагүй. Ямар зүтгэл гаргасныг ч яриагүй. Эцсийн дүндээ энэ хууль чинь ямар чанартай хууль болж вэ гэдгийг л ярьж байгаа юм. Тэгэхээр энэ боловсон хүчин ажилласан энэ хууль санаачилсан хүмүүс бол энэ хуулиа татаж авах хэрэгтэй. Улсын Их Хурал бол энэ дутуу дулимаг хаячихсан юмыг нөхдөг хуулийг нь нөхөөс хийдэг аль эсвэл хуулийг нь бөөс түүдэг газар биш.

Тэгэхээр ийм хуулийг бол бид нар өнөөдөр 33 зүйл заалт дээр ерэн хэдэн юм яриад сууж байх ийм болбол бас цаг хугацаа Улсын Их Хуралд байдаг юм уу, байхгүй юм уу гэдгийг бол бодох ёстой гэж ингэж бодож байна. Хичээл зүтгэлийн асуудал биш шүү дээ. Энэ бол хариуцлагын энэ мэргэжлийн асуудал байхгүй юу. Хууль бичих мэргэжлийн асуудал.

Г.Занданшатар: Хассуурийн Ганхуяг гишүүн хариулъя.

Х.Ганхуяг: Буцаах тухай яриа бол байхгүй байх. Яагаад гэхээр энэ хуулийн үзэл баримтлалын хүрээнд энэ өөрчлөлтүүдийг тусгасан байгаа. Саналуудыг бол авалгүй яах вэ. Зарчмын зөрүүтэй саналууд ажлын хэсэг дээр ч гарч байгаа. Дэд ажлын хэсэг дээр ч гарч ирж байгаа. Тэгээд тэрийг бүгдийг нь Эдийн засгийн байнгын хороон дээр бид нар хэлэлцээд санал тус бүр дээр нь саналаа хураагаад явсан байгаа. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Цэдэндамбын Цэрэнпунцаг гишүүн хариулъя. Байнгын хорооны дарга хариулъя.

Ц.Цэрэнпунцаг: Гишүүдэд өглөөний мэнд хүргэе. Энэ Байнгын хороон дээр ингээд дэмжигдээд явсан. Сая ажлын хэсгийн ахлагч Ганхуяг гишүүн сайн тайлбарлалаа. Яаралтай горимоор орж ирсэн юм гээд. Тэгээд бас Их Хурал

дээрээ байгуулагдсан ажлын хэсэг дээр бас тодорхой Байнгын хорооноос бас санал гаргаж, ялангуяа энэ хууль ялангуяа энэ аялал жуулчлалын бизнес бол нутгийн иргэдэд түшиглэж явах ёстой. Нутгийн иргэдийн оролцоо хангалттай хангагдсан байх ёстой гэдэг энэ шаардлагыг тавьж гаднын судлаачид судалгаа хийдэг байгууллагуудын бас санал, дүгнэлтийг оруулж саналыг оруулж энэ ажлын хэсгийг бол нэлээн сайн ажиллуулсан юм. Засгийн газар дээр бол нөгөө яаралтай горимоор орж ирсэн учраас бол бас энэ дээр илүү дутуу юм байсан. Тэгээд энэ ажлын хэсгийг бол одоо удаан хугацаанд бас сайн ажиллуулсан.

Г.Занданшатар: Жигжидсүрэнгийн Чинбүрэн гишүүн асуулт асууна.

Ж.Чинбүрэн: Бүгдэд нь энэ өглөөний мэнд хүргэе ээ.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийг бол одоо дэмжиж байгаа. Хэдүүлээ хэлэлцээд зарчмын зөрүүтэй саналууд дээр нь санал хураагаад олон хүн ажилласан. Ер нь бас манай парламентын бас нэг чухал үүрэг бол бид энэ өргөн барьсан хуулийн төслийг сайжруулах алдаа оноог нь засах амьдралд хэрэгжих боломжтой болох энэ чухал үүргээ биелүүлж ажиллаж байгаа л гэж харж байгаа.

Тэгэхээр энийгээ хэдүүлээ бас санал хураагаад явчихсан нь зөв байх аа. Би нэг ийм асуулт асуух гээд байгаа юм. Ер нь бол энэ аялал жуулчлалын дагалдах бүтээгдэхүүн үйлчилгээний дараах үйлчилгээнээс хамаарна гэсэн 5.3 дахь заалт дотор бид эрүүл мэндийн аялал жуулчлал гэдэг үг, өгүүлбэр ороогүй байгаад байгаа юм аа.

Тэгэхлээр Монгол Улсын бас одоо газар нутагтай холбоотой рашаан сувилал, уламжлалт эмчилгээ, тэр битгий хэл зарим одоо Европын анагаах

ухааны чиглэлээр Монгол Улсад бусад оронд хийж чадахгүй байгаа зүйлийг хийж чадаж байгаа ийм зүйлүүд байгаа.

Тийм учраас энэ дээр эрүүл мэндийн аялал жуулчлалыг яагаад оруулсангүй вэ. Энд нэг хариулаарай. Зүгээр нэг мэдээлэл хэлэхэд бол жишээлбэл Солонгосын эрүүл мэндийн аялал жуулчлалын нийгэмлэгийн мэдээлснээр 2008 онд Өмнөд Солонгост ирсэн эмнэлгийн жуулчлалын тоо 1 сая байсан бол 2018 он, 2020 он гэхэд энэ 12 сая болж нэмэгдсэн. Зөвхөн 2010 онд гэхэд 10.2 тэрбум америк доллар болсон байдаг.

2019 онд 20 тэрбум доллар болсон байдаг. Тэгээд Ковид цар тахал гарсантай холбоотой энэ орлого нь 10 тэрбум болж буусан байдаг.

Тэгэхлээр эрүүл мэндийн аяллаар нэг хүн дунджаар ойролцоогоор 6.8 мянган доллар олох боломжтой. Тэгэхлээр энэ чиглэлээр бас бид энийгээ оруулж өгвөл хууль гэдэг маань ирээдүйд чиглэсэн байдаг зүйл учраас бид энийг илүү оруулах, энэ чиглэлд бол анхаарах нь чухал юм аа.

Жишээлбэл одоо Солонгост эрүүл мэндийн аялал жуулчлалаар хамгийн их очдог улсууд гэхэд АНУ, БНХАУ, Вьетнам. Дөрөвт нь Монгол Улс бичигдэж байна. Тайланд бол эрүүл мэндийн аялал жуулчлалын ДНБ-ийхээ 21.6 хувийг бүрдүүлдэг гэж байгаа юм. БНСУ 8 хувийг эзэлдэг гэж байгаа юм.

Тийм учраас энэ дээр одоо эрүүл мэндийн аялал жуулчлал гэдгийг одоо яагаад оруулсангүй вэ? Энэ талаар ер нь яригдсан уу? Хариулт авъя аа.

Г.Занданишатар: Эхлээд зочид танилцуулъя. Улсын Их Хурлын гишүүн Хүрэлбаатарын Булгантуяагийн урилгаар Ерөнхий боловсролын Шинэ Монгол сургуулийн 5 дугаар ангийн багш, сурагчид

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна.

Эрхэм хүндэт сурагчид та бүхэндээ сурлагын өндөр амжилтыг хүсэн ерөөе. Сайн сурицааж сайн хүмүүс болцгоогоорой.

Хассуурийн Ганхуяг, Байнгын хороон дарга хариулна.

Х.Ганхуяг: Эрүүл мэндийн аялал жуулчлал нь бол тусгай сонирхлын аялал гэдэг шиг одоо аялал жуулчлалын нэг төрөл юм байгаа юм аа. Тэгээд дагалдах бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нь одоо аялал жуулчлалыг дэмжих үйлчилгээнүүдийн нэг бөгөөд яг энэ аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээнд бол дараах аяллууд хамаарна, үйлчилгээнд хамаарна гэдэг орчихсон байгаа. Яах вэ тэрэн дээр бол бүр бусад үйлчилгээ гэдэг дээр орчихсон байгаа юм. Тэгээд бусад гэдгээрээ биш одоо бид нар ингээд бүгдийг нь тоочоод яваад байх бас нэг жоохон зохисгүй харагдаад байхгүй юу. Тэрнээс биш одоо яг энэ бид нарын энэ Аялал жуулчлалын энэ хууль батлагдсанаар бол тэр чинь нэлээн олон 3 жилийн хугацаанд яг аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнүүдээ дэмжээд явах ийм боломжууд нэмэгдээд явах. Энэ чинь зөвхөн одоо нэг төрөл гэхээсээ гадна эвентүүд бас явагдана. Одоо өвлийн ямар эвент байх юм? Спортын эвент байж болж байна.

Сая бид нар сагсан бөмбөгийн Азийн аварга шалгаруулахын өмнөх юуг бас нэг иймэрхүү байдлаар бид нар спортын эвентүүд ч хийгээд явах боломжтой. Мөн шинэ үйлчилгээнүүдийг ч нэвтрүүлэх боломжтой. Ингээд энэ хууль нь өөрөө энийг дэмжээд явчих боломжуудыг нь бүрдүүлээд явах юм байгаа юм. Баярлалаа.

Г.Занданишатар: Жигжидсүрэнгийн Чинбүрэн гишүүн 1 минут.

Ж.Чинбүрэн: Ганхуяг гишүүн ээ энэ бусад гэдгийн доор орчихоор л нөгөө бид анхаарах асуудал биш болчихоод байгаа байхгүй юу. Тийм учраас бас энэ Монголын уламжлалт анагаах ухаан бусад одоо газар байдаггүй энэ хануур, төөнүүр мөн одоо ургамлын, рашаан сувиллын гээд зөндөө зүйл байгаа юм аа. Энийг бол бүр зайлшгүй бүр эрүүл мэндийн аялал жуулчлал гэж оруулах нь чухал аа. Ингэж байж нөгөө чухал зүйл болгож энэ бүлэглэж оруулах нь энэ салбарын хөгжилд бас өөрөө чухал төлөө үзүүлэх юм гэж бодож байна.

Г.Занданшатар: Баяртай хүүхдүүд ээ, амжилтын үндэс бол эрдэм мэдлэг, дадал сургууль, хүмүүжил, боловсрол 3 гэж байгаа шүү дээ, дадал тогтоох.

Одоо Хассуурийн Ганхуяг хариулья.

Х.Ганхуяг: Чинбүрэн гишүүний саналыг хүлээж авъя аа. Би тэр бусад гэдгийнхээ өмнө гүйцээн боловсруулахаар чиглэл аваад оруулья аа. Гэхдээ бол энэ нөгөө Засгийн газрын түвшиндээ хангалттай хийх боломжтой юм л даа. Одоо нөгөө Солонгос руу эрүүл мэндийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд бол Засгийн газар нь одоо тухайлбал визний горим дээрээ эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлэх гэж байвал гээд хөнгөлөлттэй ингээд нөхцөлүүдээ өгөөд өгөөд явчихдаг байхгүй юу. Яг л тэрэнтэй адилхан. Уг нь бол энэ зүгээр нэг хууль нь өөрөө байж байхад бол Засгийн газар өөрийнхөө түвшинд хийгээд хангалттай явчих боломжтой юм. Гэхдээ яах вэ таны саналыг хүлээж авъя. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Гомпилдоогийн Мөнхцэцэг гишүүн.

Г.Мөнхцэцэг: Аялал жуулчлалын тухай хууль шинэчилсэн найруулгаар орж ирж байна. Тэгээд энэ хууль маань одоо бас зарим хэлж байгаа гишүүдтэй би бас

санал өгөөд байгаа юм. 33 зүйлтэй хэрнээсээ 90 гаруй ийм зарчмын зөрүүтэй саналтай үндсэн одоо хуулийн маань агуулга тэр зарчим нь бол бас нэлээн хэд хэд бичсэн болов уу гэж ингэж харагдаж байгаа. Тэгээд энэ Эдийн засгийн байнгын хороогоор орсон энэ хууль. Тэгээд ер нь бол одоо аялал жуулчлалыг голдуу энэ хуулийн гол агуулга нь бол одоо эдийн засгаар яаж аялал жуулчлалаар яаж эдийн засгаа тордох вэ? Эдийн засгийн аялал жуулчлалыг одоо бас яаж хөгжүүлэх вэ л гэсэн ийм одоо үндсэн агуулга юман дээр бас нэлээн олон зарчмын зөрүүтэй санал гарсан юм уу гэж харагдаж байгаа.

Энд уул нь бол одоо зарчмын хувьд бол бас байгаль орчин ХАА-н Байнгын хороогоор бас дахин хэлэлцэгдэх ингэж явах болов уу гэж бас харсан. Тэгээд хуулийн маань ер нь үндсэн одоо гол юмнууд нь бол одоо бас соёлын аялал жуулчлал, соёлын чиглэл рүү нэлээн одоо ингээд түлхүү явуулахаар нэлээн олон саналууд энэ дотор туссан байгаад байгаа юм аа.

Тэгэхээр зарим зүйл дээр Чинбүрэн гишүүний бас хэлж байгаатай бас санал нэг байна. Энэ одоо дэлхий нийт чинь тэр чигээрээ соёлын аялал жуулчлал гэдгээрээ л одоо эдийн засгаа хөгжүүлж байна шүү дээ. Ер нь соёлын аялал жуулчлалыг л хөгжүүлж байна.

Тэгэхээр бид нар одоо энэ хууль ингээд нэгэнт ороод ирж байгаа дээр энэ соёлын хуультайгаа яаж зөрчигдөж байгаа юм? Дээр нь бас соёлын өвийг хамгаалах талын энэ хуулиудтай яаж зөрчилдөж байгаа юм. Бас тусгай хамгаалалттай газар нутгуудын тухай хуультай яаж одоо бас зөрчилдөж байгаа юм гээд энэ одоо зүйлүүд дээр бас нэлээн анхаарч ажиллах ёстой байсан юм болов уу гэж бас ингэж харагдаж байгаа. Тэгээд 5.3 дээр гэхэд л аялал жуулчлалын дараах бүтээгдэхүүн үйлчилгээнд хамрагдана гээд зөвхөн одоо урлаг үзвэр

үйлчилгээ, соёлын бусад үйлчилгээ гээд ингээд нэг тийм жишжигхэн хүрээнд заагаад өгчихсөн байх жишээний. Тэгээд ер нь бол одоо бас энэ бүс нутгийн соёлын аялал жуулчлал гэдэг хөгжлийг одоо бид нар бас анхаарах ёстой байгаад байгаа юм. Ялангуяа энэ говийн бүсийн аялал жуулчлал дээр бол тусгайлан анхаарах ёстой гэж би бас ингэж хардаг.

Одоо говийн бүсэд бол ерөөсөө аялалд соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх ийм бололцоо нөхцөлүүд нь маш их хумигдаж байгаа. Ер нь яагаад гэвэл одоо уул уурхайтай холбоотойгоор энэ үздэг хардаг зүйлүүд маань одоо үндсэндээ уул уурхайн хөлд бас автаад ер нь одоо булш бунхан ухдаг, тоногддог, дээрэмддэг ялангуяа одоо энэ эртний сүм хийдүүдийн туурь тэр чигтээ устаж үгүй болж байгаа гээд ингээд олон зүйлийн зөрчлүүд бас их үүсэж байгаа.

Ийм учраас бид нар одоо зөвхөн одоо аялал жуулчлалыг хөгжүүлж байна гээд нэг хэсэг гадаадын аялал жуулчдыг авчраад одоо Тэрэлж үзүүлээд ингээд явдаг тэр одоо хэрэгцээ чинь бол одоо орхигдсон. Тийм учраас шинэ түвшинд гаргахын тулд бид нар тусгайлан бүс нутгийг хөгжүүлэх ийм аялал жуулчлалыг бол одоо сонгож хийх ёстой гэж ингэж бодож байгаа. Тэгэхээр энэ одоо хуулиудтай энэ одоо хууль чинь хэр зөрчигдөж байгаа вэ би бол зөрчигдөж байна гэж бас харж байгаа, зохицолдлогоо нь юу байгаа юм? Соёлын аялал жуулчлалтай, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуультай.

Бас дээрээс нь тусгай хамгаалалттай газар нутгуудын тухай хуультай ер нь дүйцэж байгаа зүйл нь юу байгаа вэ? Энэ дээр одоо манай ажлын хэсгийнхэн яаж ажилласан юм. Тухайлбал манай Байгаль орчны яам одоо бас яаж ажилласан юм бэ гэдэг дээр ерөнхий одоо бас асуулт тавья.

Тэгээд энэ дээр хариулт өгчих үү?

Г.Занданшатар: Байнгын хороон дарга Цэдэндамбын Цэрэнпунцаг гишүүн хариулъя.

Ц.Цэрэнпунцаг: Мөнхцэцэг гишүүний эхний асуултад нь хариулчихъя.

Энэ бас бусад Байнгын хороогоор явах ёстой байсан юм биш үү? Эдийн засгийн байнгын хороогоор орсон нь зөвхөн эдийн засгийнх нь ач холбогдлыг түлхүү өгөөд байгаа юм уу гэсэн агуулгаар асууж байгаа юм байна гэж ойлголоо. Хуулийн үзэл баримтлал бол дунд бол байгаа эдийн засгийн үр өгөөжийг одоо нэмэгдүүлнэ ээ гээд байна аялал жуулчлалын салбарын. Тэгээд бид нар өнөөдрийн ямар нэгэн хууль хийхдээ бас практик амьдрал бодит амьдралаа сайн харах хэрэгтэй. Мэдээж энэ аялал жуулчлал гэдэг юмыг ингээд бүх юмтай хамруулбал хамрахгүй хүрэхгүй салбар гэж байхгүй.

Тийм учраас бол өнөөдөртөө бид нар яг энэ бодит аялал жуулчлал гэдэг юм хөгжүүлэхэд бид нарт өнөөдөр ямар ашиглаж болох нөөц бололцоо байгаа юм бэ гэдгээ харж энэ үзэл баримтлал гарсан гэж ойлгож байгаа. Энэ нь бол одоо байгаль, түүх, соёлын өвдөө тулгуурлана гээд. Тэгэхээр бид нарт байгаа баян юм бол түүх, баян юм бол соёлын өвүүд байгаа. Тэгээд эд нарыгаа бид нар яаж харин эдийн засагжуулах вэ гэдэг дээр энэ хууль бол анхаараад эндээ бид нар, энэ гол соёлын өв тэр уламжлалт мал аж ахуйгаа эрхэлж байгаа энэ малчин нүүдлийн соёл аж ахуйгаа авч байгаа малчин энэ ард түмнийхээ бас энэ аялал жуулчлалын салбарын энэ бизнест оролцох боломжийг нь гол нь нээж өгөх гэсэн ийм одоо агуулгатай ийм хууль болсон.

Цаашидаа бол мэдээж энэ хууль маань одоо бусад салбарууд жишээлбэл түрүүний Чинбүрэн гишүүний яриад байгаа шиг эрүүл мэндийн салбар, ингээд

бусад салбаруудын ажлууд одоо хамраад өргөжөөд бид нарт тийм нөөц бололцоо нь бий болоод үнэхээр тэрний тэр аялал жуулчлалыг татах одоо эрүүл мэндийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх том хүчин зүйл болоод ирэх юм бол мэдээж энэ нь гол ач холбогдол өгөөд явна.

Тийм учраас бол энэ бол одоо яг өнөөдөр бодит бидэнд тулчихсан байгаа. Энэ жил хүртэл одоо энэ байгаль аялал жуулчлалын жил гээд Засгийн газраас зарлачихсан байгаа.

Тийм учраас бол бидэнд одоо бас богино хугацаанд үр өгөөжөө өгөх ийм бодитой нөөц бололцоонуудаа дайчилж ажиллах ийм одоо үзэл баримтлалтай бас байгаа юм шүү. Тэгэхээр бол цаашид ингээд өргөн тэлээд байвал бас олон асуудлыг хамруулж орж ярьж болно. Таны тэр одоо ярьж байгаа соёлынхоо өвүүдийг бид нар одоо яаж одоо аялал жуулчлалын сайн бүтээгдэхүүн болгох вэ гэж байгаа дээр бол үнэхээр анхаарч ажиллах ёстой. Тэгээд би бол хувь гишүүнийхээ хувьд одоо Завхан аймагтаа гэхэд энэ аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн хийх гээд одоо энэ хувийн хэвилийнхний энэ олон улсын байгууллага, судлаачдын нөөц бололцоог татаж одоо аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн хийх гээд ажиллаж байгаа.

Энэ дээр туршилага судлахаар бол би бас хувиасаа бас сайхан тантай туршилагаа хуваалцаж болохоор байгаа шүү. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Хассуурийн Ганхуяг гишүүн хариулъя.

Х.Ганхуяг: Энэ хуулийн төсөл бол Хууль зүйн яаман дээр боловсруулагдсан юм шүү Мөнхцэцэг гишүүн ээ. Тэгээд ажлын хэсэг байгуулагдаад яг салбарын төрийн захиргааны төв байгууллага орж ажилласан байх. Тийм учраас яах вэ цаашидаа бол ер нь энэ хууль боловсруулалт эд нар дээрээ бол яг

Засгийн газрын түвшинд бол яг энэ чанарт үг хэллэг нийцүүлэх бусад хуулиудтай нийцүүлэх асуудал дээр бол нэлээн анхааралтай бас ажиллах ёстой гэж харж байгаа.

Гагцхүү энэ хууль нь өөрөө нэн яаралтай горимоор орж ирсэн болохоор одоо бид нар ингээд хэлэлцээд явж байна аа. Гэхдээ ажлын хэсэг бол сайн ажилласан. Бид нар бол нэлээн ч олон судалгаанууд нэмж хийлээ. Хувийн хэвилийн төлөөлөлтэйгөө ч уулзлаа. Бусад төрийн бус байгууллагуудтайгаа ч уулзлаа. Тэгэхдээ энэ хуулийн гол концепт бол бид нар энэ хувийн хэвилийнхнийхээ зориулсан энэ хувийн хэвилийнхэн шийдвэрээ гаргаж явуулах хувийн хэвшил нь Засгийн газартайгаа хамтарч ажилладаг байх энэ арга хэрэгсэл үүд хаалгаа нээгээд өгчихсөн байгаа. Тэгээд таны ярьж байгаа санаа зовниж байгаа манай Чинбүрэн гишүүний ярьж байгаа тэр төрөлжсөн аялал жуулчлалыг бол яваандаа бол ингээд хөгжүүлээд яваад байх боломж нь үүд хаалгаа нээгээд өгчихсөн байхгүй юу.

Соёлын өвийг хамгаалах эд нар бол угаасаа нөгөө Соёлын өвийн хуулиараа явна шүү дээ. Тэгээд Соёлын хуулиараа бас явна. Энэ хууль хоорондын ямар нэгэн зөрчил бол байхгүй ээ. Бусад хуулиудтай бүгдийг нь нийцүүлээд явсан байгаа гэдгийг бас цохон тэмдэглэмээр байна аа. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Бат-Эрдэнэ сайд хариулъя. 81 гүйцээж хариулъя.

Б.Бат-Эрдэнэ: Мөнхцэцэг гишүүний асуултад хариулъя.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга дээр бол Соёлын өвийн тухай хууль, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуультай бид нар их нийцүүлсэн. Ялангуяа аялал жуулчлалын тухай хууль дээр орсон энэ заалтууд маань түүх соёлын өвд тулгуурласан

тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх дэмжихтэй холбогдсон болон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд төр, иргэн, хуулийн этгээдийн хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино гээд энэ хуулийн зорилтыг бид нар томъёолсон. Томъёолол дотроо соёлын өвийн асуудал оруулсан.

5.3.3, 5.2.3 дээр бол аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээ бий болгох хөгжүүлэх үйлчилгээг бол аялал жуулчлалын үйлдвэрлэл буюу үүн дотроо бид нар ААНОАТ-ын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн татварын тодорхой хөнгөлөлт чөлөөлөлттэй холбоо бүхий заалтууд орсон.

6.9 дээр аялал жуулчлалын байгууллага нь байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй соёлын биет өв буюу түүх соёлын үл хөдлөх болон хөдлөх.

Г.Занданшатар: Бат-Амгалан гишүүн байж байгаарай. Энэ 3 гишүүн 3-уулаа байж байгаа дээр төрсөн өдрийн мэндчилгээ дэвшүүлье. Энэ 7 хоногт төрсөн өдөр нь тохиож байгаа Улсын Их Хурлын гишүүдэд мэндчилгээ дэвшүүлье.

4 дүгээр сарын 25-нд Улсын Их Хурлын гишүүн Салдангийн Одонтуяа, бас мөн өнөөдөр 4 дүгээр сарын 25-нд Улсын Их Хурлын гишүүн Гочоогийн Ганболд, 4 дүгээр сарын 27-нд Улсын Их Хурлын гишүүн Энхтайваны Бат-Амгалан нар одоо эхээс мэндэлжээ. Улсын Их Хурлын гишүүн одоо Одонтуяа Дангаасүрэнгийн Салдан, Баяндалайн Чимэддолгор нарын отгон хүүхэд болж, Гочоогийн Ганболд, Дамбадаржаагийн Гочоо, Агчбазарын Должин нарын 3 дахь хүүхэд болж, Бат-Амгалан, Балдоржийн Энхтайван, Базаржавын Хандсүрэн нарын ууган хүү болж эхээс мэндэлсэн. Тэгээд Улсын Их Хурлын гишүүн Салдангийн Одонтуяа, Гочоогийн Ганболд, Энхтайваны Бат-Амгалан нартаа төрсөн өдрийн мэндчилгээ

дэвшүүлж Монгол төрийн түшээ, ард түмний элч болсон та бүхэнд болон гэр бүлийнхэнд нь Улсын Их Хурлын гишүүдийнхээ нэрийн өмнөөс эрүүл энх, аз жаргал, сайн сайхныг хүсэн ерөөе өө.

Цэрэнпилийн Даваасүрэн гишүүн асуулт асууна. Баярлалаа.

Ц.Даваасүрэн: Тэгэхээр хуулийн төслийг бол дэмжиж байгаа. Засгийн газраас энэ жилийг одоо аялал жуулчлалын жил болгосон учраас энэ дээр онцгой анхаарч байгаа, аялал жуулчлалын тоог нэмэх гэж мэрийж байгаа ийм цаг үе. Ерөнхийдөө бол одоо манайх шиг ХАА-н орны хувьд бол аялал жуулчлал маш чухал аа. Мах сүүн бүтээгдэхүүнээ гадагшаа гаргахад бол эрүүл мэндийн хорио цээр маш хүндрэлтэй байдаг.

Тийм учраас бид нар гадагшаа гаргахад байгаа хүндрэлээ хөнгөвчилье гэх юм бол гаднын жуулчныг энд авчраад хооллож ундлах асуудал хамгийн чухал. Сая жуулчин 3 сая жуулчин ирэхэд бол манай махыг бол сайхан идчихээд сайхан экспорт хийчихээд л явна шүү дээ. Тэгэхээр Монгол дотроо экспорт хийх боломж бол аялал жуулчлал учраас энийг бид нар нэлээн анхаарах ёстой. Харин би энэ Засгийн газраар орсон хуулийн маань агуулга одоо юу болчхов оо гэдэг дээр бас санаа зовоод байна л даа. Ерэн хэдэн санал хураалт болчихоор чинь одоо нөгөө шинэчилсэн найруулга маань одоо юу болчхов? Агуулга нь одоо тэгээд алдагдсан уу? Алдагдаагүй. Ер нь тэгэхдээ Их Хурлын хэлээд байгаа зөв шүү мэдээж гишүүд одоо хууль санаачлагчид үнэн. Тэгэхдээ ингээд хуулийн төслийг бүүр яг боловсруулаад нэг бүрчлэн нягтлаад ингээд сууна гэдэг бол бас амаргүй судалгаа шинжилгээ шаарддаг ийм ажил шүү дээ. Судалгаатай байж байж хийх ёстой болохоос биш зүгээр л одоо тархиндаа орж ирснээр хууль хийгээд суугаад байж болохгүй. Цаг хугацаа шаардагдана. Тэгээд энэ талаасаа одоо хэр болсныг нь би сайн

мэдэхгүй байна. Ер нь аялал жуулчлал бол Засгийн газар хийх ажил уу хийх ажил мөн. Гэхдээ эрх зүйн зохицуулалт шаардлагатай байхгүй юу.

Тийм учраас л оруулж ирээд байгаа юм шүү дээ. Байгаль орчин, аялал жуулчлал 2 эсрэг тэсрэг учраас тэнд зохицуулалт хэрэгтэй.

Тэр Чинбүрэнгийн яриад байгаа эрүүл мэнд гээд тэгэхэд бас л одоо боломжийн бизнес мөн. Одоо жишээлбэл Оросууд яаж байна вэ? Шүдээ манайд харьцангуй хямд байгаа учраас маш их шүдний эмнэлгээр ирж үйлчилгээ үзүүлж байна шүү дээ. Үгүй ээ тэрийг эрх зүйн талаас нь зохицуулж өгөх ёстой Ганхуяг гишүүн ээ. Даатгалын тогтолцоо байх уу, татварын тогтолцоо байх уу тэр эмнэлгүүдийг нь яаж дэмжих вэ гэсэн юмнуудыг хийж өгөх ёстой байхгүй юу?

Тэрнээс биш энэ Засгийн газрын хийх ажил гээд хаях юм бол энд хууль орж ирээд хэрэг байхгүй. Бүгдийг нь хийж болно. Угаасаа л засаг хийнэ шүү дээ. Тэгэхдээ эрх зүйн зохицуулалт шаардлагатай учраас тэр аялал жуулчлалд оролцож байгаа этгээдүүдийг дэмжих дэмжлэг нь эрх зүйн талаасаа зохицуулалт шаардлагатай байгаа учраас л энэ хууль чинь орж ирээд байгаа шүү дээ. Тэр талаас нь бас анхаарах хэрэгтэй. Гэхдээ л арай дэндүү л өөрчлөлт болсон байна. Энэ чинь одоо гучин хэдэн заалттай орж ирчхээд, ерэн хэдэн санал хураагдана гэдэг бол бас л одоо ямар хууль болчхов оо гэдэг дээр бас эргэлзээ төрмөөр болж эхэлж байна шүү дээ.

Тэгээд энэ дээр анхааръя. Тэр одоо яаралтай горимоор орсон гэдэг бол шалтаг биш. Чанартай л байх ёстой. Яагаад гэвэл хууль чинь хувь заяа байхгүй юу. Тухайн бизнесийн байгууллагын тэрэнд оролцож байгаа этгээдүүдийн одоо хувь хүний бизнес үйл ажиллагаанд шууд нөлөөлж байгаа эд учраас хууль бол

чамбай, маш сайн, одоо сөрөг үр дагаваргүй гарах ёстой.

Тэр талаасаа бол ажлын хэсэг нэлээн бодож анхаарч ажилласан байна. Сайн байна. Гэхдээ одоо Их Хурлын ажлын хэсгийн тэр цаг зав гэдэг бол одоо бас хайран. Тэгээд бид нар энэ хуулийн төсөл дээр нэлээн анхааралтай хандахгүй бол болохгүй нь ээ.

Тэр аялал жуулчлалын санг нь яагаад энэ хэлэлцүүлгийн явцад болиулчихсан юм уу? Би бол ингэж бодоод байна шүү дээ. Аялал жуулчлал, байгаль орчин 2 сөрөг нөлөөтэй. Тэр агуулгаараа ч гэсэн сан байх хэрэгтэй. Тэр ан амьтны асуудал. Одоо ингээд нүүрснээсээ орлогоо бүрдүүлж байгаа байгалийн баялгаасаа орлогоо бүрдүүлж байгаа үед заавал ховор ан амьтнаа алаад устгаад ингээд байх шаардлагатай юу үгүй юу? Гэхдээ хэрвээ тэрийг одоо ингэж.

Г.Занданшатар: Ганхуяг гишүүн асуултад хариулна.

Х.Ганхуяг: Даваасүрэн гишүүний саналыг бол дэмжиж байна. Ер нь бол нэн яаралтай горимоор орж ирлээ гээд бид нар нэн яаралтай хэлэлцээд байгаа юм бол бас биш ээ. Энэ өнгөрсөн жил орж ирсэн шүү дээ. Он гараад 1 сард орж ирсэн байна. Өнгөрсөн жил 12 сард орж ирлээ. Тэгээд энэнээс хойш бол бид нар бас нэлээн олон тооны хэлэлцүүлгүүд хийсэн. Бас 2, 3 байгууллагууд нэмэлт судалгаанууд хийлгэсэн байгаа. Тэгж байж бас энэ зарчмын зөрүүтэй саналууд дээр ажилласан байгаа. Яах вэ гол асуудал нь юу гэхээр энэ хууль өөрөө тэр салбарын төрийн захиргааны төв байгууллага нь өргөн бариагүй. Хууль зүйн яамнаас өргөн бариад нэн яаралтай горимоороо ороод ирсэн болохоор яалт ч үгүй одоо тэр салбарын төрийн захиргааны төв байгууллагын ажлын дэд хэсэгт нь оруулаад, саналуудыг нь аваад бусад хуулиудтай нийцээж байгаа эсэхийг нь хараад явахаас өөр арга байсангүй ээ.

Тэгээд олон зарчмын зөрүүтэй санал гарсан. Тэгээд яах вэ энэ дээр бол бид нар санал болгон дээрээ нэлээн сайн нухацтай ярилцсан. Хэрвээ та ямар нэгэн зарчмын зөрүүтэй санал дээр санал байвал бас саналаа илэрхийлэхэд бид нар бас хүлээн авч сонсоод явахад бол бэлэн байна аа.

Сантай холбоотой асуудал яагаад хасагдсан бэ гэхээр үндсэндээ нөгөө байхгүй байгаа орлогуудаар сан байгуулна гээд ороод ирчихсэн байсан. Тэгэхээр нөгөө Казиногийн хуулийг батлагдахыг хүлээх хэрэгтэй байгаа юм. Тэр чинь казиногийн орлогын тэдэн хувь, морин тойруулгын орлогын тэдэн хувь гээд ороод ирчихсэн байхгүй юу. Тэгээд Казиногийн хууль нь ч батлагдаагүй Морин тойруулгын хууль нь ч батлагдаагүй. Тэгээд ажлын хэсэг нь хэзээ оруулж ирэх юм хэзээ батлуулах юм бид нар мэдэхгүй байгаа учраас байхгүй байгаа хуулийн юман дээр үндэслээд бид нар сан байгуулах боломжгүй ээ. Эх үүсвэр нь тодорхойгүй байна гээд. Угаасаа Засгийн газрын тусгай зориулалттай сан бол эх үүсвэр нь тодорхой байх ёстой байдаг. Үндсэндээ эх үүсвэргүй сан байгаад байгаа байхгүй юу.

Тийм учраас сангийн асуудлыг бол хойшлуулсан буюу энэ юунаас хассан байгаа. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Эхлээд Даваасүрэн гишүүн тодруулна.

Ц.Даваасүрэн: Тэр сангийн хувьд тэр орлогуудыг нь хасчхаж болох байхгүй юу. Харин аялал жуулчлалаас оролцож байгаа орлогын жишээлбэл 1 хувийг байгаль орчинд гэдэг ч юм уу, аль эсвэл тэр одоо агнаж байгаа ангийн орлогын тэдэн хувийг гэдэг ч юм уу бас болно шүү дээ. Яагаад гэвэл би хэрвээ тэр анг агнаж байгаа бол тэр анги одоо өсгөж үржүүлэхэд нь тэр байгаль орчны

асуудалд нь тодорхой хувийг нь зарцуулах ёстой л гэж бодож байна. Тэгээд сан бол зайлиггүй байх ёстой.

Харин орлого дээр нь бол та хэд ярьж байгаад одоо дараагийн хэлэлцүүлгийн явцад жишээлбэл, аялал жуулчлалаас орсон орлогын тэдэн хувь гэж болно. Тэр ан агнуурын орлогын хувь гэж болно. Өшөө бодоод бол орлого олдоно шүү дээ. Тэгээд тэр ялангуяа байгаль орчин, ариун цэврийн, тэр бохирын байгууламжийн асуудал энэ тэрийг нь шийдэж байхгүй бол нэгдсэн зохицуулалтаар зохицуулж өгөхгүй бол тэрийг шийдэхгүй байгаа.

Байгаль орчныг жуулчин яваад өнгөрдөг баахан хогтой л үлдэж байгаа шүү дээ.

Г.Занданшатар: Цэдэндамбын Цэрэнпунцаг Байнгын хорооны дарга хариулъя.

Ц.Цэрэнпунцаг: Даваасүрэн гишүүн тэр сантай холбоотой асуулт асууж байгаа. Бид нар бас Байнгын хороон дээр ярилцсан юм. Тэгээд ер нь энэ сан гэдэг юм бас одоо яагаад нэг хэтэрхий олдоод байна. Бас одоо энэ хэчнээн олон сан байна гээд л манай зарим гишүүд чинь шүүмжлээд байгаа шүү дээ. Тэгээд энэ сан гэдэг дээр чинь хамгийн л одоо булхайтай болохгүй юмнууд чинь яваад байгаа шүү дээ. Энэ ард түмэн харж л байгаа. Тэгээд бид нар чинь төсөвтэй. Тэгээд энэ төсвөө ингээд одоо Даваасүрэн сайд та Сангийн яамны хүн одоо тэгээд л төсөв санхүү бол одоо бүүр маш сайн мэдэж л ойлгодог л гишүүн. Тэгэхээр зэрэг бид нар ингээд төсвөө ийм олон сан болгоод ингээд энэ төсвийнхөө орлогыг ингээд тал тал тийш нь ингэж хувааж тавиад тэгээд бид нар энэ төсвийг ярилцах гэж байгаа гэдэг бол суух ч хэрэггүй л болно л доо. Тэгэх дээр бид нар бас Эдийн засгийн байнгын хорооноос нэг бодлого барья.

Эдийн засгийн байнгын хорооны гишүүд ч олонх нь дэмжиж байна лээ.

Г.Занданшатар: Даваасүрэн гишүүн 1 минут тодруулъя.

Ц.Даваасүрэн: Сан бүүр байхгүй байна гэж бас болохгүй шүү дээ тэр чинь, байж л таарна. Тэгээд хэлж байгаа шалтаг чинь бол үндэслэл биш л дээ. Үгүй ээ тэрийг зөв л байлгах асуудал. Тэр хууль хүчний байгууллагууд нь тэр удирдлагууд нь зөв авч явах л тухай асуудал шүү дээ. Тэгээд л тэр ЖДҮ-ийн сан чинь дамтуураа биз дээ.

Нэг ёсондоо ЖДҮ-ийн бизнесийг дэмжих ёстой юу дэмжих ёстой шүү дээ. Би бол энэ байгаль орчинд бол энэ сөрөг нөлөөлөл үзүүлж байгааг нь бол энэ аялал жуулчлалын орлогоор нь буцааж шийдэх ёстой л гэж бодож байна шүү дээ. Энэ жуулчны дараа чинь дандаа хог новиш үлдэж байгаа. Тэгээд ялангуяа тэр ариун цэврийн асуудал. Одоо манай Хөвсгөл далай дээр хамгийн хүндрэлтэй асуудал бол бохирын асуудал байгаа шүү дээ. Тэгэхээр энэ мөнгөөр нь буцааж хийхгүй бол өөр одоо ямар орлогоор хийх вэ дээ? Төсвөөс тэр мөнгийг гаргаад хийгээд байна гэж байхгүй. Хувийн компаниуд нь хийж байгаа юм байхгүй. Тэгэхээр энэ байгаль орчны асуудлыг нь шийдэх гэж л уг нь.

Г.Занданшатар: Санал хураалтын өмнө нэг мэдээлэл байна.

Улсын Их Хурлын гишүүдэд онцгойлон анхааруулж хэлэх нэг зүйл байна. Улсын Их Хурлын гишүүд хуралдаанд хэрхэн оролцож байгаа ирц, хууль эцэслэн батлахад гишүүдийн өгсөн саналыг дэмжсэн, дэмжээгүй, хуралдаанд оролцсон эсэх, ирц идэвхийн байдлаар нэрээр нь гаргаж мэдээлж байх. Энэ төрлийн мэдээллийг нээлттэй авч байх шаардлагыг энэ ТББ, иргэдээс олон давтамжтай Улсын Их Хурлын дарга

дээр болон Тамгын газрын нэр дээр ирүүлж байгаа.

Энийг бол одоо бид судалж үзэхэд хууль зүйн хувьд энэ хаалттай мэдээлэл учраас Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн дагуу нээлттэй олон нийтэд мэдээлж байгаа мэдээлэлд хамаарч байна. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2 дугаар бүлгийн 16 дугаар зүйлийн 17 дугаар хэсэгт Монгол Улсын иргэн нь төр түмний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх хүлээн авах эрхтэй гэж заасан.

Тийм учраас энэ мэдээллийг шаардах авах эрхтэй байна. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.7 дахь хэсэгт нийтийн мэдээллийг ашиглахад хуульд зааснаас бусад тохиолдолд иргэний мэдээлэл авах эрх, эрх чөлөөг хязгаарлах, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа олон нийтэд ил тод, нээлттэй байх, хүн хуулийн этгээд хуулиар хязгаарлалт тогтоогоогүй аливаа мэдээллийг саадгүй олж авах нөхцөлийг бүрдүүлнэ гэж заасан.

Ийм учраас гишүүдийн хууль батлахад өгсөн саналын мэдээлэл нь нууцад хамаарахгүй ээ. Харин Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль түүнийг дагалдуулж гаргасан журмын зарим заалтуудад бол хуралдааны тэмдэглэлийг албажуулах нийтлэх, архивд шилжүүлэх хугацаа гээд зарим нэг хүндрэлтэй асуудлууд байдаг юм байна. Тэгээд энийгээ одоо Улсын Их Хурлын Тамгын газарт цэгцэлж олон нийтэд ил тод болгохыг үүрэг даалгавар болж байна. Дэгийн тухай хуульд шаардлагатай бол одоо хуульд өөрчлөлт оруулж болно. Жишээлбэл Дэгийн тухай хуульд санал хураалтын дүнг нэрээр биш, тоо хувиар, хуралдааны товч тэмдэглэлд тусгана гэж заасан байгаа юм. Тэгээд хуралдааны тэмдэглэл нээлттэй байдаг. Архивд шилжих гэж тэрийг чинь шивж

оруулна, хянана, редакторлана, засна, тэгээд нэг сарын дараа архивд шилждэг. Архив нээлттэй байдаг. Тэгээд ийм хугацааны ийм зөрүү гараад байдаг учраас бас төрийн бус байгууллагуудаас тэр дор нь авч байх ийм шаардлага гараад байдаг. Энэ бүхэн чинь төрийн протоколын нарийн үйл явц байх учраас бүгд нягтлан шалгагдаж байх. Ёстой ийм процедурын асуудлууд байна. Хуралдааны тэмдэглэл дуу дүрсний бичлэгтэй гишүүд Тамгын газрын ажилтнууд бол шууд бусад байгууллагын ажилтан, албан тушаалтан, Тамгын газрын ЕНБД-ын зөвшөөрснөөр архивтай танилцаж болно гэж заасан байдаг юм байна. Заавал зөвшөөрөл авч архивтай танилцдаг ийм журам байна.

Тэгэхээр энэ журмыг өөрчлөх хэрэгтэй. Мөн хуралдааны тэмдэглэл хөтлөх журмаар тэмдэглэл нь хууль одоо эцэслэн баталсан даруйд биш зохих хяналтын шатыг дамжсаны дараа нөгөө ёсчилсны дараа нэлээд хугацааны дараа албаждаг юм байна. Тиймээс шаардлагатай бол энэ мэт журамласан заалтуудад өөрчлөлт оруулаад ингээд Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулиа хэрэгжүүлж эдгээр мэдээллийг ил тод байлгах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Өнөөдрөөс эхлээд гишүүдийн ирцийн мэдээ хууль эцэслэн батлахад өгсөн саналын мэдээллийг ил тод болгож одоо иргэний мэдэх эрхийг хангахыг Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо, Улсын Их Хурлын Тамгын газарт үүрэг болгож байна аа.

Гишүүд үүнийгээ одоо бас онцгой анхаарч ажиллавал зохино оо. Иргэд, олон нийтийн байгууллага, төрийн бус байгууллагуудын зүгээс хууль болгоноор өгсөн санал дэмжсэн, дэмжээгүй, эцэслэн батлахад өгсөн саналыг одоо шаардаж байгаа. Мааш олон иргэдийн хүсэлт бичиг ирсэн. Иргэдийн өргөдөл гомдлууд ирсэн.

Ингээд одоо ирцийн мэдээ, хууль эцэслэн батлахад өгсөн саналууд одоо ард түмэн сонгогчид нээлт илт тод мэдээлдэг энэ журам зарчимд шилжиж байгааг анхааруулж байна. Бас төрийн бус байгууллагууд бас энэ үүрэг чиглэл энэ мэдээллийг өгөхийг Тамгын газарт үүрэг болгож байна.

Ингээд санал хураалтдаа орёё.

Зун боллоо, аялал жуулчлалын сезон эхэллээ.

Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн горимын санал.

Б.Пүрэвдорж: Аялал жуулчлалын хуулийн өөрчлөлт одоо 33 зүйлтэй орж ирсэн боловч, 88 зарчмын зөрүүтэй санал гарсан байна. Тэгэхээр энэ нь юуг илэрхийлж байна вэ гэвэл яам, Тамгын газарт очсон дарга нар дандаа одоо хүнээ өөрчилдөг, мэргэжлийн хүмүүсийг байхгүй болгодог. Тийм учраас одоо ийм зөрчилтэй өөрөөр хэлбэл одоо хууль хоорондын зөрчилтэй дээрээс нь одоо асуудлыг зохицуулж чадаагүй ийм одоо муу хуулийг оруулж ирж байна аа.

Тийм учраас энэ АН энэ 33 зүйлтэй хууль дээр 88 өөрчлөлт одоо зарчмын зөрүүтэй санал гаргана гэдэг бол үнэхээр одоо Улсын Их Хурлын энэ Тамгын газрын ажилтнууд маш сайн ажилласан байна, ажлын хэсэг сайн ажилласан байна. Хууль хоорондын зөрчлийг нь арилгасан байх мэдээж.

Тэгэхдээ бид манай Ардчилсан нам бас энэ асуудлыг нягтлан гаргах зорилгоор 7 хоногийн завсарлага авч байна аа.

Г.Занданшатар: Та бүлэг төлөөлөх эрхтэй байгаа юу?

Эхлээд зочид танилцуулчихъя. Улсын Их Хурлын гишүүн Жигжидийн Батжаргал, Нямаагийн Энхболд,

Цэвэгдоржийн Туваан нарын урилгаар Төв аймгийн Эрдэнэ сумын ЕБС-ийн 12 дугаар ангийн багш сурагчид Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна аа.

Эрхэм хүндэт багш сурагчид та бүхэндээ сурлагын өндөр амжилт хүсээж сурах чиглэлийг эрхэм болговоос хандах зүг чинь өөрөө тогтоно шүү гэдгийг эрхэмлэн захиж хэлмээр байна аа. Тэгээд амжилтын үндэс бол мэдлэг, дадал, хичээл зүтгэл 3 болой. Үүнийг анхаараарай гэж хүсье. Эрдэнэ суманд чинь би бас одоо таньдаг хүүхдүүд ч байж магадгүй юм байна.

Завсарлага өгөх болчихлоо. Ирэх 7 хоногийн ажлын хуваарь энэ тэрийг харгалзаад аялал жуулчлалын сезон эхлэх гээд байна л даа. Ирэх 7 хоногт Үндсэн хууль энэ тэр хэлэлцээд эхэлбэл ингээд 1 хоногийн л завсарлага өгье. Энэ хугацаатай шахуу асуудал учраас. Тэгэхдээ байна шүү дээ хууль зүйн техникийн хувьд ажлын хэсэг ч тэр БОАЖЯ ч анхаармаар юм их байна лээ. Жишээлбэл аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага гэж байгаа юм. Энэ дээр зочид буудал, жуулчны бааз, амралтын газар, хоол үйлдвэрлэл, жуулчны бусад төрлийн жуулчны байр сууц, тээвэр, хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчийг гээд тоочиж заах гээд байгаа байхгүй юу. Дээрээ аж аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээ тодорхойлчихсон бол аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээ эрхлэгчийг эрхлэх хуулийн этгээдийг аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага гэж хэлнэ ээ гээд л тодорхойлчихвол болно.

4.1.4-т заасан энэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ эрхэлдэг байгууллага бол тийм байна гээд заачихна. Тэгэхээр чинь ингээд үзмэр үйлчилгээгээ дэмжиж байгаа юм. Тэгээд соёлын үйлчилгээ байж болно. Тэр нь биш болох юм уу? Урлагийн үйлчилгээ байж болно тэр нь бол болох юм уу? Заавал бүх хоолны газрууд ресторанууд

тэгвэл аялал жуулчлалын байгууллага болж хувирах юм уу энэ тэр гээд. Тэгэхээр энэ аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээ үзүүлж байгаа чинь л аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага болгох жишээтэй. Гэх мэтчилэн ингээд хууль зүйн техникийн хувьд хялбаршуулах гээд хүндрүүлчихсэн. Тэгээд тэр сан энэ тэр дээр нь бичиж байгаа юмнууд нь бас өргөн барьсан төсөл дээрээ ч гэсэн Байнгын хорооны ажлын хэсгийн санал дээрээ ч гэсэн ингээд уншаад үзэхээр аяллын агент нөгөө 3 юмаа тодорхойлох тэгээд цаашаа юмнууд явж байна гээд аягүй тийм тоочихоор чинь бусад юм нь хасагдчихдаг байхгүй юу. Ерөнхий байж хуулийг чинь тодорхой заалтуудаар журмаар зохицуулах юмнууд байна. Ингээд ер нь бас Пүрэвдорж гишүүний хэлж байгаа зөв шүү. Энэ 43 зүйлтэй санал дээр 96 санал хураагдаж байна гэдэг чинь одоо энэ чинь бараг зүйл заалт болгон дээр 2 санал шахуу хураагдчихаж байгаа байхгүй юу. 70 санал байна лээ л дээ. Яах вэ бусад 26 дагасан хуулиуд дээр. Тэгээд энэ бол бас л хуулийн чинь чанарыг харуулж байна. Хуулиа чанартай оруулж ир, завсарлага өглөө 1 хоногийн хугацаатай маргааш хүртэл завсарлага.

Тэр хооронд энэ Байнгын хороо ахиж үзээд энэ юмнуудаа нэг цэгцлээдэх.

11.13 цаг

Дараагийн асуудалдаа оръё оо.